

"Sabit hakikatler" ile "nisbi hakikatler" arasındaki fark nedir?

Hakaik-i Sâbite: Sabit ve değişmez olan her şey demektir. İnsan, koyun, çiçek, sıcak, cemâl ve benzeri gibi her bir esmâ da birer sâbit hakikattir. Zaten bütün sabit hakaik, Esmânın tecellisidir.

Hakaik-i Nisbiye: Hakikatte varlığı olmayıp, bir başkasına nispet edilen demektir. Büyük-küçük, sağ-sol, ön-arka, üst-alt birer nisbî emirdir. Bunların hiç biri mahlûk değildir.

Koyun, karıncadan büyüktür ve her ikisi de mahlûktur, ama büyük diye bir mahlûk yoktur. Nitekim, o büyük dediğimiz koyun, deveye nispet edildiğinde küçük olur.

Aynı hakikatin farklı mertebede tecellileri vardır. Bunlar da birbirine nispeten daha kâmil veya daha nâkis olurlar. Nur Külliyatı'nda, "**Hakaik-i nisbiye ile tanelerin sümbül**" olduğu ifâde edilir.

Güzellik bir hakikattir, çirkinliğin müdâhalesi ile güzellikte mertebeler meydana gelir. Hayır da bir hakikattir, bundaki mertebeler de şerrin müdâhalesi ile ortaya çıkar.

Konunun bir başka yönü de şudur:

Bir şahsın herkesçe bilinen bir hakikatı vardır. Bu şahıs, birinin oğlu, bir diğeri babası, bir başkasının yeğeni, daha başkasının torunu, bir müessesenin müdürüdür, bir şirketin danışmanıdır... *Böylece bir tek hakikat, nispetlere döküldüğünde binlere çıkmış olur.*